

Inburgering & taal

Nieuwe taken en rollen voor de gemeente...
en de maatschappelijke bieb

Cubiss

Inhoudsopgave

The logo for Cubiss, featuring the word "Cubiss" in a white, bold, sans-serif font inside a red circle.

1. Inleiding	3
2. Wat verandert er?	4
2.1. Inburgering	4
2.2. Taal voor het Leven 2020-2024	10
2.3. Aanbod bibliotheek	12
Gezinsaanpak	13
BoekStartTrommel	13
Collectie NT2 voor ouders en kinderen	13
Taalvaardigheid en participatie	14
Activiteiten om interculturele ontmoeting te stimuleren	14
Pools informatiepunt	14
Taalcoaching op maat	14
Kletsmaatjes	15
Kennis van de Nederlandse samenleving	15
Project Taal en toekomst	15
Klussen Team Buiten	16
Taalstages	16
Taal- en digitale vaardigheden	17
Non-formeel aanbod taal en digitaal (Klik&Tik)	17
Digisterker voor vluchtelingen	18
Digitale hulplijn (corona)	18
Basisvaardigheden en participatie	19
Ondersteuning bij Oefenen.nl	19
Overige vaardigheden en participatie	20
Makerslab/Fablab/Techlab	20
Participatie	21
Het Uur van de Buurt	21
Faciliteiten	21
Aanbod een leven lang ontwikkelen	22
Peer-to-peer activiteiten	22
Literatuur	23

1. Inleiding

Rol bibliotheken en dienstverlening

De maatschappelijke educatieve bibliotheek heeft een bredere focus dan voorheen en verleent nieuwe diensten in het sociale domein. Bibliotheken en digiTaalhuizen hebben de ambitie om een bijdrage te leveren aan het tackelen van complexe maatschappelijke vraagstukken. Denk aan vraagstukken rondom (digitale) geletterdheid, maatschappelijke participatie en een leven lang ontwikkelen. Deze vraagstukken staan ook centraal in het Bibliotheekconvenant dat onlangs tussen het Rijk, de provincies en gemeenten, de KB, de SPN en de VOB is afgesloten.

Gemeenten zijn voor bibliotheken belangrijke partners in diverse rollen: 1) als opdrachtgever en subsidieverstrekker en 2) als netwerkpartner.

De rollen en de taken van de gemeenten zijn aan veranderingen onderhevig. Deze notitie heeft tot doel om je te informeren over een aantal veranderingen in de rol van de gemeente. Verder presenteren we, ter inspiratie, een aantal ideeën en activiteiten van andere organisaties. Deze notitie helpt je om vanuit het perspectief van de gemeente naar de uitdagingen en kansen voor de bibliotheek te kijken. Je krijgt handvatten om het gesprek met de gemeente te voeren. Je krijgt daartoe ook een overzicht van de meest relevante publicaties.

Wat verandert er zoal?

Per 1 januari 2022 treedt de nieuwe Wet inburgering vermoedelijk in werking. Deze wet brengt voor de gemeenten een (hernieuwde) regierol met zich mee. Daarnaast is er in de nieuwe meerjarenbeleidsperiode van het landelijk actieprogramma Tel mee

met Taal 2020-2023 ook een nieuwe regiefunctie voor de gemeenten voorzien.

We lichten eerst toe wat er precies verandert. Vervolgens verkennen we welke kansen dit biedt voor de bibliotheek of het digiTaalhuis. We behandelen enkele interessante praktijkvoorbeelden, soms met handige literatuurverwijzingen of links. Met deze bagage kun je direct aan de slag om de schatkamer, die je bibliotheek of digiTaalhuis is, te openen en te verrijken, voor nieuwkomers én voor huidige bezoekers.

Tip

Vertrek bij je planontwikkeling vanuit de beleidsprioriteiten van je subsidieverstrekker en gebruik de taal van je gemeente. Neem kennis van relevante literatuur en lokale documenten.

2. Wat verandert er?

2.1. Inburgering

Wet inburgering (2013)

Sinds de Wet inburgering (2013) van kracht is, is inburgeren de eigen verantwoordelijkheid van de inburgeraars. Gemeenten hebben onder de huidige wet geen taak meer in het begeleiden van inburgeraars. De Wet inburgering (2013) ging gepaard met een forse bezuiniging op het inburgeringsbudget. Omdat gemeenten niet meer verantwoordelijk zijn voor het de keuze in het cursusaanbod, maar de inburgeringsplichtigen zelf, is er een fraudegevoelige vrije markt rond het aanbod van inburgeringscursussen ontstaan.

Het huidige inburgeringsstelsel voldoet niet: inburgeraars doen te lang over hun inburgering. Van de inburgeraars die in 2013 gestart zijn, slaagde de helft voor het inburgeringsexamen; slechts één derde slaagde binnen de gestelde termijn.

Inburgeraars sluiten voor hun inburgeringscursussen leningen van ongeveer €10.000 af bij DUO. Zij hoeven de lening niet terug te betalen als zij het inburgeringsexamen halen of zich aantoonbaar voldoende hebben ingespannen. In het huidige (leen)stelsel kiezen veel inburgeraars niet het hoogst haalbare niveau om de Nederlandse taal te leren. Uit angst voor eventuele financiële consequenties van het niet halen van hun inburgeringsexamen maken ze een veilige keus voor een cursus op een lager taalniveau.

Ook is er in het huidige stelsel onvoldoende verbinding met andere onderdelen van het sociale domein, zoals participatie en werk. Nieuwkomers hebben ook op deze terreinen begeleiding nodig.

Zo ontstond de behoefte, ook bij de VNG, om gemeenten weer in staat te stellen regie te voeren op inburgering. De gemeenten staan het dichtst bij de mensen waar het om gaat en kunnen daardoor het beste maatwerk leveren. Zij hebben een wettelijke basis nodig om nieuwkomers te begeleiden, informatie uit te wisselen met diverse instanties en afspraken te maken met taalaanbieders¹.

¹ Uit Kamerbrief <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid/documenten/kamerstukken/2019/02/15/kamerbrief-tussenstand-veranderopgave-inburgering>

De nieuwe Wet inburgering

De nieuwe wet verbindt de inburgering nadrukkelijk met participatie en werk.

Een aantal kernpunten uit de wet:

- De inburgeringsplichtige krijgt de nodige ondersteuning bij zijn inburgering;
- Gemeenten krijgen een sleutelpositie in de uitvoering van het stelsel;
- Gemeenten moeten op basis van een 'brede intake' een persoonlijk Plan Inburgering en Participatie (PIP) opstellen;
- Gemeenten zijn verantwoordelijk om een bij het PIP aansluitend inburgeringsaanbod te doen. Dit aanbod bestaat uit het volgen van een leer-route, een participatieverklaringstraject (PVT) en de Module Arbeidsmarkt en Participatie (MAP);
- Bij de taaleducatie gaat het streefniveau van A2 naar B1;
- Gemeenten maken verder afspraken met de inburgeringsplichtigen over de benodigde ondersteuning en begeleiding. Zij 'ontzorgen' hen gedurende de eerste zes maanden van het inburgeringstraject;
- Er wordt ingezet op duale trajecten; de inburgering is vanaf de eerste dag gericht op educatie en werk.

Er dient kortom maatwerk te worden geleverd.

Het gehele stelsel vraagt verder nog om een herziening van de manier waarop informatie- en gegevensuitwisseling tussen relevante ketenpartners wordt georganiseerd. Verder wordt er voor het nieuwe stelsel een evaluatie- en monitoringskader ontworpen.

Het wetsvoorstel is op 2 juli 2020 door de Tweede Kamer aangenomen en ligt nu ter behandeling in de Eerste Kamer². De plenaire behandeling van het voorstel door de Eerste Kamer vindt plaats op 1 december 2020.

Bij het indienen van het wetsvoorstel was het de bedoeling dat de wet op 1 juli 2021 in werking zou treden. Op 11 november 2020 is bekend gemaakt dat Minister Wouter Koolmees (SZW) de invoering van de wet nogmaals wil uitstellen. Hij koerst nu op 1 januari 2022, maar houdt een slag om de arm. De coronacrisis zet de voorbereiding bij de gemeenten onder druk³.

Voor gemeenten is er tot 1 januari 2022 nog veel werk te verzetten. Zij doen dat onder de noemer Veranderopgave Inburgering (VOI).

Tip

Bibliotheken en digiTaalhuizen kunnen een mooie bijdrage aan de ondersteuning van de inburgering leveren. Zij zouden ook in de vroege fase van het proces kunnen helpen met activiteiten rond participatie en taal in de informele sfeer. Wellicht kunnen hier meer taalvrijwilligers voor geworven worden. Nu hanteren digiTaalhuizen bijvoorbeeld vaak een taalniveau van A2 om mee te kunnen doen met taalcafés. Alfabetisering is een taak voor de formele educatie. Er is een goede afstemming met partners in het taalnetwerk, zoals het vluchtelingenwerk, nodig, wanneer de bibliotheek vroeg in het proces ondersteuning bij taalverwerving wil bieden. In de aanloop naar formele taaleducatie of in aanvulling daarop.

² <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/immigratie-naar-nederland/nieuws/2020/07/02/nieuwe-wet-inburgering-aangenomen>

³ https://www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/nieuws/wet-inburgering-wordt-opnieuw-uitgesteld.15097915.lynkx?tid=TIDP472947X5E1E5809F3D046BD99E3332C6B4C83A2YI5&utm_campaign=BB_NB_Sociaal&utm_medium=email&utm_source=SMG&utm_content=218_12-11-2020

Leerroutes

In het huidige stelsel krijgen inburgeraars drie jaar de tijd om hun inburgeringsexamen op taalniveau A2 te halen. Wie zich wil kwalificeren voor MBO-opleidingen kan ervoor kiezen om Staatsexamen 1 te doen (taalniveau B1). Wie zich wil kwalificeren voor HBO-opleidingen kan kiezen voor Staatsexamen 2 (taalniveau B2).

Vanaf 1 januari 2022 kan er gekozen worden uit de volgende drie routes:

- *B1-route: deze route leidt naar het bereiken van taalniveau B1;*
- *Onderwijsroute: deze route is geschikt voor jongeren tot 28 jaar. Het gaat om een tweejarig voltijds traject op taalniveau B1. Men krijgt daarbij aanvullende vakken. Het traject is een voorbereiding op vervolgonderwijs;*
- *Route Z: de route voor een kleine groep inburgeraars voor wie deze twee routes allebei niet haalbaar zijn. In het nieuwe stelsel is er geen A2 route, voor wie B1 niet kan halen. Binnen Route Z kunnen zij meer tijd besteden aan het leren van de taal enerzijds en het vergroten van hun zelfredzaamheid en participatie in de samenleving anderzijds. Ook zij sluiten in het nieuwe stelsel hun inburgering af met een certificaat. Er vindt geen examen plaats. De 'zelfroute' betreft een intensieve route van 2 jaar.*

In het nieuwe stelsel worden geen ontheffingen op basis van aantoonbaar geleverde inspanningen (AGI) meer verleend⁴.

Er wordt ingezet op een hoger taalniveau. Voor velen zal niveau B1 echter onhaalbaar zijn. De Raad van State pleit dan ook voor een aanvullende A2-route.

Tip

Vooraf route Z lijkt kansrijk voor dienstverlening door de bibliotheek! Non-formele taaleducatie en activiteiten in het kader van de participatie spelen hierin een grote rol.

Tip

Maak kennis met taalaanbieders in je werkgebied en verken mogelijkheden tot samenwerking.

Bekostiging

In het nieuwe inburgeringsstelsel hoeven inburgeraars geen lening meer af te sluiten bij DUO. De gemeenten bekostigen de inburgeringscursussen. Per inburgeraar is er circa € 13.000 beschikbaar. Het gaat daarbij om statushouders; voor gezinsherenigers is € 1.500 per persoon beschikbaar. Voor het bedrag voor statushouders moet een volledige begeleiding en een inkooptraject worden geregeld. Hier valt ook 800 uur aan participatie-activiteiten onder. De inburgeraars moeten ontzorgd worden en er moet een PIP worden gemaakt.

De gemeenten ontvangen extra middelen voor hun nieuwe taken conform de nieuwe Wet inburgering⁵. Er moeten nog afspraken worden gemaakt over een prestatiebekostiging tussen het Ministerie van SZW en VNG. Met deze prikkel zullen gemeenten met een hoger slagingspercentage daarvoor worden beloond. Afgesproken is dat de prestatiebekostiging in ieder geval de komende drie jaar niet wordt ingevoerd. Daarna zal de prestatiebekostiging 10 procent van het budget van de leerroutes betreffen.

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/07/02/nieuwe-wet-inburgering-aangenomen>

⁵ Voor de uitvoering van het nieuwe inburgeringsstelsel krijgen gemeenten structureel 35,2 miljoen euro extra. Daarnaast krijgen ze eenmalig 36,5 miljoen euro voor de invoeringskosten. Voor de groep inburgeraars die nog onder het huidige stelsel moeten inburgeren, krijgen gemeenten een bedrag van 25,5 miljoen euro. [...] De 35 miljoen komt bovenop de 70 miljoen euro aan extra middelen die het kabinet in het regeerakkoord had vastgelegd en het budget dat in het huidige stelsel beschikbaar is voor inburgering. Bron: Bron Binnenlands Bestuur 29 april 2020

Tip

De middelen voor de gemeente zijn niet ruim bemeten en gemeenten zitten krap bij kas. Verwacht niet te veel van extra bekostiging van je activiteiten voor inburgeraars op voorhand. Vaak is het een kwestie van eerst laten zien wat je voor de inburgeraar kunt betekenen. Daarna is het makkelijker om middelen te vinden bij goede ideeën.

Voor wie?

In de nieuwe wet worden verschillende groepen inburgeraars onderscheiden: asielstatushouders⁶ enerzijds en gezinsmigranten⁷ en andere migranten anderzijds. De laatste twee groepen kunnen meer begeleiding krijgen dan nu het geval is. Zij krijgen echter niet dezelfde ondersteuning als asielstatushouders. Er gelden verschillende voorwaarden en mogelijkheden voor verschillende groepen inburgeringsplichtigen. Inburgeren is verplicht voor de meeste mensen die van buiten Europa komen. Op deze vuistregel zijn een aantal uitzonderingen waar we hier niet op in zullen gaan. Er zijn ook mensen die vrijwillig willen inburgeren, bijvoorbeeld om te naturaliseren. Zij zijn zelf verantwoordelijk voor (de bekostiging) van hun inburgeringstraject.

Tip

Maak kenbaar bij de gemeente wat je ambities en mogelijkheden zijn om de inburgering te ondersteunen. Dat is altijd nuttige informatie voor een gemeente. Kijk straks goed naar de aanbesteding; wat vragen ze, wat kan ik bieden?

Divosa

1 januari 2022 is de ingangsdatum van de nieuwe wet. Divosa, VNG en SZW werken gezamenlijk aan het informeren en ondersteunen van gemeenten, zodat zij voorbereid zijn op de nieuwe regierol en er een zo soepel mogelijke overgang plaatsvindt naar het nieuwe stelsel. Divosa is de vereniging van gemeentelijke directeuren in het sociaal domein. Divosa focust zich op de regionale vertaling van de Wet inburgering door het inzetten van regiocoördinatoren op arbeidsmarktniveau. Deze regiocoördinatoren ondersteunen het beleidsmatige en uitvoerende niveau binnen een gemeente. Kijk voor een overzicht van de contactpersonen per regio en nadere informatie op de website van [Divosa](#). Bekijk dit leuke filmpje waarin regiocoördinator van Zuid-Limburg, Mike Brouwer, zijn werkzaamheden toelicht: <https://vimeo.com/432060857/8233e040e2>

⁶ Een asielzoeker die als vluchteling wordt erkend, krijgt de asielstatus. Hij of zij wordt ook wel statushouder of vergunninghouder genoemd.

⁷ Gezinsmigranten zijn onder te verdelen in gezinsherenigers en gezinsvormers. Onder gezinshereniging wordt de vestiging in NL verstaan van personen uit gezinnen die al vóór de immigratie bestonden, waarbij één of meer gezinsleden bij gezinsleden gaan wonen die eerder naar NL zijn gekomen. Gezinsvorming betreft de vestiging in NL van personen die hier komen om te trouwen, een partnerschap af te sluiten, of te gaan samenwonen met een al in NL wonende partner. In het Nederlandse vreemdelingenrecht wordt geen onderscheid gemaakt tussen gezinsvormers en gezinsherenigers.

Huidige inburgeringswet

- Inburgeraar verantwoordelijk voor inburgeringstraject
- Vereist te behalen taalniveau A2
- Financiering door inburgeraar via leningen bij DUO

Nieuwe inburgeringswet

- Gemeente verantwoordelijk voor inburgeringstraject
- Vereist te behalen taalniveau B1
- Financiering door gemeente
- Gemeente heeft een ontzorgingsplicht

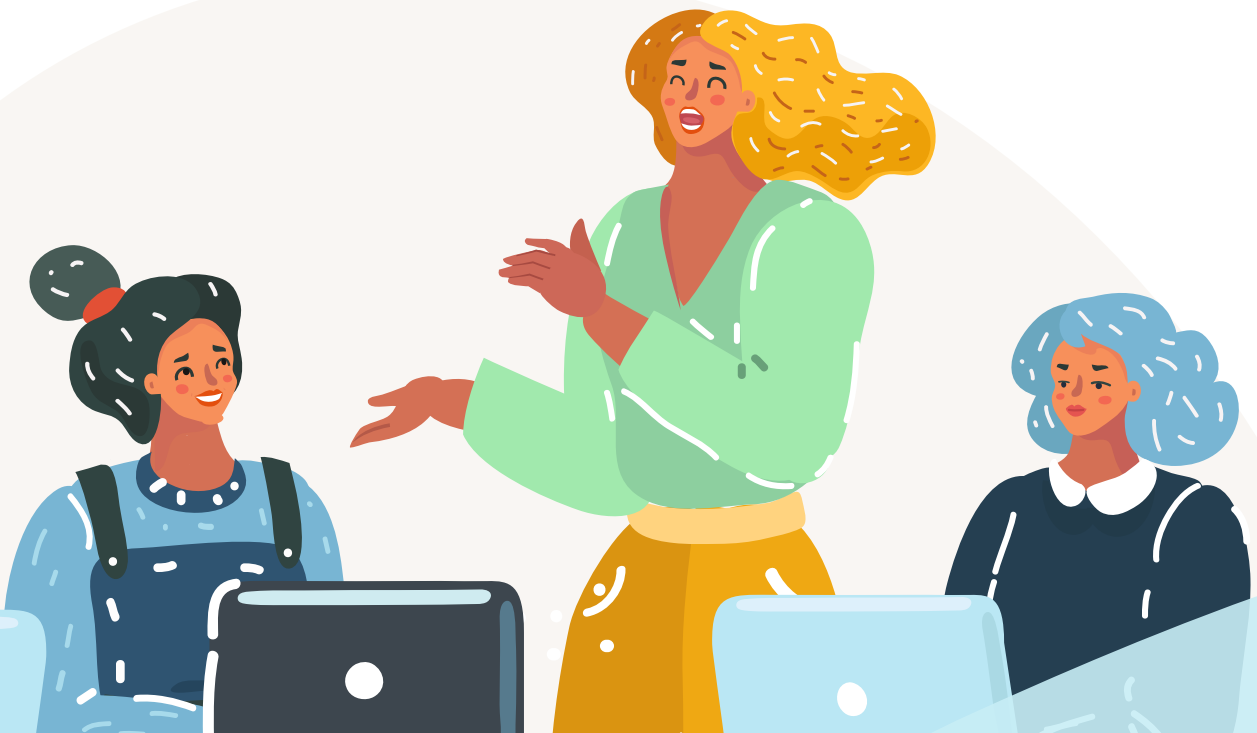
Hoe kijkt de gemeente tegen de rol van de bibliotheek aan?

Wij spraken met enkele ambtenaren die betrokken zijn bij de implementatie van de nieuwe Wet inburgering: Diana Velthorst (gemeente Valkenburg), Tanja Seldenthuis (gemeente Heerlen) en Noortje Kramer (gemeente Sittard-Geleen).

Zij zijn allereerst blij dat de verantwoordelijkheid voor de inburgering weer bij de gemeente komt te liggen. Het ging vaak mis met deze kwetsbare groep; dat is voor de gemeente ook financieel nadelig (uitkeringen). Wel is het een uitdaging om de expertise rond inburgering, die vaak verloren ging, weer op te bouwen.

Uit de gesprekken met de drie ambtenaren blijkt dat de gemeenten gezamenlijke aanbestedingen voor taaleducatie rond de verschillende leerroutes voorbereiden; 16 gemeenten in Zuid-Limburg werken daarin bijvoorbeeld samen. Voor een kleinere gemeente als Valkenburg gaat het maar om een klein aantal inburgeraars per jaar: circa tien personen per jaar op 16.000 inwoners. Het betreft daar vooral vluchtelingen en weinig gezinsherenigers.

Naast de gezamenlijke aanbesteding stelt iedere subregio haar eigen kadernotitie vast. Zo is er bijvoorbeeld een subregio Maastricht-Heuvelland en een subregio Parkstad. Over de inhoud van de aanbesteding kon vanwege het vertrouwelijke karakter natuurlijk niet gesproken worden. Wel bleek dat non-formele educatie niet in de aanbesteding is meegenomen. Ook 'participatie', naast 'educatie' een belangrijk onderdeel van de inburgering, wordt niet aanbesteed. Parkstad onderzoekt wel of de 'module arbeidsmarkt en participatie (40 uur voor de inburgeraar)' en de module 'participatieverklaringstraject (20 uur voor de inburgeraar)' in samenwerking kan worden georganiseerd, en indien nodig aanbesteed.

Tip

Reframe je bestaande en eventuele nieuwe activiteiten in het kader van de inburgering. Oftewel, plaats ze in een ander denkkader.

Half november 2020 is de aanbesteding (uitvraag) beschikbaar in Zuid-Limburg. Er zijn geen lokale partners betrokken bij het opstellen van de aanbestedingsleidraad. Medio februari 2021 volgt er een implementatieplan.

De ambtenaren vinden het belangrijk om bij de uitvoering van hun nieuwe taken goed gebruik te maken van wat er al in de lokale omgeving aanwezig is aan organisaties en initiatieven.

De gesproken ambtenaren zien voor de bibliotheken met name een rol weggelegd in de non-formele taaleducatie. De activiteiten van de digiTaalhuizen lijken goed bij (een deel van) hen bekend te zijn. Dat de bibliotheek veel meer doet wat van groot belang voor nieuwkomers kan zijn, is niet het eerste wat bij hen opkomt.

Sommigen missen het overzicht van het lokale aanbod aan activiteiten rond taal- en digitale vaardigheden, én rond toeleiding naar werk. Zij zijn bijvoorbeeld verantwoordelijk voor een deel van het sociaal-educatieve domein en missen dan het totaaloverzicht. Of het aanbod wordt niet goed bekend gemaakt. Een overzicht van het lokale aanbod, vergt afstemming in de lokale keten. Het digiTaalhuis beschikt als het goed is over een groot deel van de informatie.

Volgens Noortje Kramer heeft de gemeente ook nog behoefte aan een uniform intern welkom-programma voor vluchtelingen en andere inburgeraars. De gemeente zou iedere inburgeraar met dezelfde informatie over de nieuwe woonplaats en mogelijke activiteiten tegemoet moeten treden.

Het advies is om kennis te nemen van de aanbesteding en daar op te reageren als je ambities hebt met betrekking tot onderdelen daarvan.

Kansen voor de bibliotheek

We beschreven de nieuwe rol en taken van de gemeenten als gevolg van de inburgeringswet. Samenvattend kunnen we zeggen dat de gemeente door de nieuwe Wet inburgering als regievoerder voor een nieuwe, grote opgave staat. Dit biedt kansen voor de bibliotheek; zij kan relevant zijn op een nieuw terrein en nieuwe maatschappelijke waarde voor de gemeente en haar inwoners toevoegen.

Herpositioneer de bibliotheek als een brede maatschappelijke educatieve bibliotheek. Verken de uitdagingen en de mogelijkheden rond met name non-formele taaleducatie en participatie in samenspraak met gemeente en partnerorganisaties.

Hieronder gaan we in op de nieuwe rol die de gemeenten is toebedeeld in het nieuwe meerjarenprogramma Taal voor het Leven 2020-2024.

Tip

Ga in gesprek met de gemeente en maak je doel daarbij duidelijk. Een verkoopgesprek is een ander gesprek dan een open gesprek over samenwerkingsmogelijkheden rond inburgering. Het laatste gesprek is meer kansrijk.

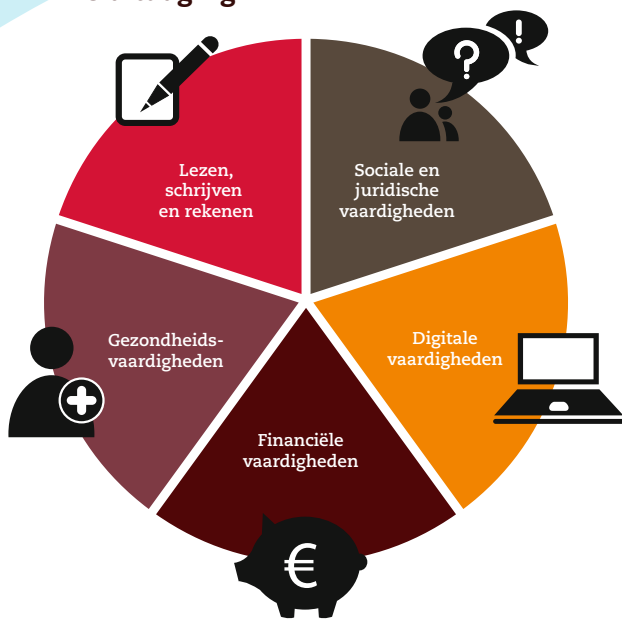

2.2 Taal voor het Leven 2020-2024

De afgelopen jaren is er in het kader van het landelijke programma Taal voor het Leven in verschillende gemeenten gewerkt aan het creëren van taalnetwerken en digiTaalhuizen. Deze digiTaalhuizen zijn een netwerkconstruct, opgericht door onder meer bibliotheken, welzijnsorganisaties en taalaanbieders. Gemeenten zijn hier in veel gevallen als partner of (mede)financier bij betrokken. De digiTaalhuizen hebben non-formeel aanbod gerealiseerd, taalvrijwilligers opgeleid en mensen met een taalvraag geadviseerd.

In het landelijke vervolg-programma Taal voor het Leven is een grotere rol, een regierol, voor gemeenten voorzien⁸.

De uitdaging

Schijf van vijf basisvaardigheden

Een groot deel van de Nederlanders beschikt niet over voldoende basisvaardigheden om zelfstandig mee te kunnen doen in de samenleving. De vijf basisvaardigheden zijn taal- en digitale vaardigheden, gezondheids- en financiële vaardigheden, en sociale en juridische vaardigheden. In 2017 hadden in Nederland 1,3 miljoen mensen tussen de 16 en 65 jaar moeite met de Nederlandse taal.

Hun niveau ligt onder het eindniveau van het vmbo (onder referentieniveau 2F). Volgens een schatting van de Algemene Rekenkamer gaat het om een nog grotere groep, namelijk ruim 2,5 miljoen mensen, wanneer ook 65-plussers en mensen met lage reken- en digitale vaardigheden worden meegeteld⁹. Ook financiële, sociale en gezondheidsvaardigheden worden tot de basisvaardigheden gerekend.

Tegelijkertijd worden de eisen die aan de vaardigheden van mensen worden gesteld steeds hoger. Vooral de digitalisering maakt dat een groeiend aantal mensen de aansluiting met de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en in de samenleving verliest. Dit heeft gevolgen voor hun welbevinden, hun zelfvertrouwen, hun financiën en hun gezondheid. Het heeft ook economische gevolgen voor de samenleving, zoals minder ontwikkelingsvermogen, meer uitkeringen en meer ziektekosten.

Preventie en curatie

De aanpak van Taal voor het Leven betreft een brede aanpak en is zowel gericht op het voorkomen van laaggeletterdheid als op het verminderen van ontstane problemen. Ook is er een relatie met inspanningen van de overheid rond een leven lang ontwikkelen, inburgering, integratie en digitale inclusie.

Doelstellingen

Het vierjarige programma heeft drie doelstellingen:

1. *Méer mensen bereiken met een aanbod op maat, vooral de groep met Nederlands als moedertaal.*
2. *Weten wat werkt: investeren in kwaliteit; zowel rond trajecten basisvaardigheden voor volwassenen als rond trajecten op het gebied van leesplezier en leesmotivatie.*
3. *Samen aan de slag onder regie van gemeenten. Aan het eind van het programma (2024) voeren gemeenten zelfstandig regie over de aanpak van basisvaardigheden. Dat doen zij als centrale speler in een netwerk van samenwerkende partijen uit de domeinen onderwijs, werk, gezin, gezondheid en verwante terreinen.*

⁸ Bron: Samen aan de slag voor een vaardig Nederland: vervolgaanpak laaggeletterdheid 2020 – 2024 kamerbrief 18 maart 2019 (ref. 1479729) van het Ministerie van OCW,

⁹ <https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2016/04/20/aanpak-van-laaggeletterdheid>

De rol van de gemeenten

Om de context goed te begrijpen is het nuttig om te weten dat gemeenten een belangrijke rol spelen op het gebied van de (budgetten voor) volwasseneneducatie, onderwijsachterstanden, bibliotheken, maatschappelijke ondersteuning en jeugdzorg. Daarom past een regierol in het kader van Taal voor het Leven goed bij de gemeente.

De regierol behelst vooral het borgen en uitbouwen van de resultaten in het verbeteren van basisvaardigheden tot dusver. Dit via het opstellen en uitvoeren van regionale plannen samen met andere gemeenten en maatschappelijke partners.

Onzekerheid over bestuursafspraken

In 2019 zijn er interbestuurlijke afspraken gemaakt tussen de landelijke overheid, provincies en gemeenten om in elke arbeidsmarktregio extra te investeren in de strijd tegen laaggeletterdheid (taal, rekenen en digitale vaardigheden). De nog nader uit te werken Bestuursafspraken Basisvaardigheden 2020-2024 gaan onder meer over de inspanningen en de rolverdeling, en de gezamenlijke doelstellingen en het monitoren van de kwaliteit en het bereik van de activiteiten.

In juli 2020 heeft de VNG haar handtekening echter ingetrokken uit vrees voor te veel administratieve belasting en onvoldoende financiële middelen. Partijen blijven met elkaar in gesprek.

Voor de gemeentelijke coördinatie zijn extra middelen ter beschikking gesteld die oplopen tot ruim € 7 miljoen per jaar in 2024. De extra middelen worden verdeeld over de centrumgemeenten van de arbeidsmarktregio's en komen boven op de bestaande specifieke uitkering die centrumgemeenten ontvangen voor het inkopen van volwasseneneducatie (via de WEB-middelen voor de basiseducatie¹⁰). De middelen zijn vrij te besteden binnen de aanpak van Taal voor het Leven. Denk aan deskundigheidsbevordering, preventie of wervingsactiviteiten.

Eind 2022 vindt er een tussenevaluatie plaats. Daarna zou het extra budget kunnen worden overgeheveld naar gemeenten. Daarmee zouden de specifieke uitkering voor lesaanbod voor de volwasseneneducatie en het tijdelijke extra budget samenkomen in één decentralisatie-uitkering. De WEB-middelen hebben nu nog de vorm van een specifieke uitkering; dit moest voorkomen dat ze zouden 'verdwijnen' in de transitie van de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning).

Tip

Spreek de gemeente aan op de beoogde regierol in het kader van Taal voor het Leven 2020-2024. Onderzoek in welke mate ze zich nog gecommitteerd voelt aan dit programma, nu de VNG afstand heeft genomen van de bestuursafspraken. Stem de wederzijdse verwachtingen af.

¹⁰ https://nl.wikipedia.org/wiki/Wet_educatie_en_beroesonderwijs

2.3 Aanbod bibliotheek

Hoe kan de bibliotheek de gemeente ondersteunen bij haar taken voor huidige en nieuwe inwoners? Soms gaat het daarbij om mensen met een Nederlandse achtergrond (NT1) en soms om mensen met een migratieachtergrond (NT2). Een grote stadsbibliotheek heeft andere mogelijkheden dan een bibliotheek in een kleiner dorp. Maar creativiteit, verbeeldingskracht en deels ook uitvoeringskracht zijn niet aan de lokale geografische context gebonden.

Non-formele activiteiten als taalcoaching kunnen worden meegenomen in het gemeentelijke PIP-plan¹¹.

Gezinsaanpak

Laaggeletterdheid wordt van generatie op generatie doorgegeven. Om de cyclus van laaggeletterdheid te doorbreken voeren bibliotheken diverse activiteiten uit die zowel gericht zijn op kinderen als hun ouders. Deze activiteiten zijn vaak ook bedoeld, of interessant, voor inburgeraars.

De inburgeraar is niet altijd alleen. Vaak is er sprake van een gezin dat de nieuwe wereld ook nog moet verkennen. Via de inburgeraar kun je het hele gezin kennis laten maken met de mogelijkheden van de bibliotheek. Breng vooral ook het bestaande, reguliere aanbod van de bibliotheek onder de aandacht bij nieuwkomers. Denk aan het gratis lidmaatschap voor kinderen tot 16 jaar en de programmering voor kinderen, jongeren en volwassenen.

Hierna volgen een aantal tips voor kleine en grotere bibliotheken. Een deel van de voorbeelden is gericht op gezinnen, andere alleen op volwassenen. Iedere bibliotheek, groot of klein, heeft iets te bieden aan inburgeraars en andere mensen die hun taalniveau willen verbeteren.

Tip

Verbreed de blik van de gemeente door hen te informeren over de (mogelijke) activiteiten en faciliteiten die de bibliotheek huidige en nieuwe inwoners te bieden heeft.

¹¹ In de meest recente *plannen van minister Koolmees* noemde hij dit expliciet in de B1-route: "Aanvullend op afspraken over formeel leren door middel van taalonderwijs kan de gemeente ook bepalen dat non-formeel leren, zoals een wekelijkse afspraak met een taalmaatje, onderdeel is van de B1- route." Tijdens *het debat op 27 juni j.l.* gaf de minister daarnaast aan dat de inzet van taalvrijwilligers ook in de andere leerroutes mogelijk is: de onderwijs-route en de Z-route. Bron: <https://www.hetbegintmettaal.nl/taalcoaching-benutten-in-alle-leerroutes-inburgering/>

Gezinsaanpak

BoekStartTrommel

Bibliotheek Schunck in Heerlen nodigde, samen met Cubiss, ouders en peuters uit voor een voorleesontbijt in peuterspeelzalen in wijken waar extra aandacht voor taalverwerving hard nodig is. Alle kinderen kregen BoekStartTrommels met voorleesboeken,

een bon voor een biëlidmaatschap en een handpoppetje. Activiteiten als BoekStart en de VoorleesExpress zijn zeer geschikt om bij nieuwkomers onder de aandacht te brengen.

<https://www.cubiss.nl/gezinsaanpak-bij-schunck>

Collectie NT2 voor ouders en kinderen

Bibliotheek Helmond-Peel besteedt veel aandacht aan meertaligheid. Via een specifieke pagina op haar website biedt zij een uitstekend overzicht van haar collectie en activiteiten voor het anderstalige gezin. De bibliotheek heeft folders in vijf vreemde talen gemaakt. Verder wordt er verwezen naar de voorleesfilmmpjes van jeugdbibliotheek.nl en naar interessante websites over meertaligheid:

<https://www.bibliotheekhelmondpeel.nl/jeugd/lezen-in-andere-talen.html>

Taalvaardigheid en participatie

Activiteiten om interculturele ontmoeting te stimuleren

Taalcafé Nederweert organiseerde bijvoorbeeld 'Maak kennis met een buur uit een andere cultuur!'. Buurtgenoten werden uitgenodigd tijdens het Taalcafé om in de bibliotheek een praatje te komen maken. Nieuwe ontmoetingen en mee kunnen doen stonden centraal. De aanleiding is de Week tegen eenzaamheid (2020).

Pools informatiepunt

Bibliotheek Venlo organiseert wekelijks een Pools informatiepunt binnen het Taalhuis in de Stadsbibliotheek. Het betreft een gratis spreek-uur waar mensen terecht kunnen met vragen over onderwerpen als belasting, toeslagen en verzekeringen, wonen en werken.

Ook **Bibliotheek Maas en Peel** beschikt over een Pools informatiepunt in Maasbree. Er is een helpdesk, bemand door Poolse tolken. Ook wordt er Poolse les aan kinderen gegeven.

Taalcoaching op maat

Veel Taalhuizen bieden wel een vorm van individuele taalondersteuning voor iedereen met een 'taalvraag'. Deelnemer en taalcoach spreken wekelijks af en werken samen aan een beter begrip van de Nederlandse taal.

Bibliocenter (Weert e.o.) biedt onder de noemer Taalcoaching op maat een aantal activiteiten rond non-formele educatie aan: taalmaatjes voor één-op-één taalcoaching en een open inloop/taalcafé waaraan ook inburgeraars mogen deelnemen.

Kletsmaatjes

De stichting Het Begint met Taal heeft een succesvol project voor nieuwkomers uitgevoerd: online Kletsmaatjes. Corona vroeg om contacten op afstand. Vrijwilligers zijn opgeroepen om online via toepassingen als Skype of Zoom gesprekken in het Nederlands te voeren met nieuwkomers. De vrijwilligers werden door Het Begint met Taal getraind. De kracht van het project was dat het heel informeel was. Het project werd positief ontvangen. Zowel vanwege de taalontwikkeling en het leren kennen van de nieuwe cultuur, als vanwege het verminderen van de eenzaamheid.

<https://www.hetbegintmettaal.nl/online-kletsmaatjes-voor-nieuwkomers/>

Kennis van de Nederlandse samenleving

Bibliotheek Theek 5 heeft gedurende een aantal jaren in opdracht van de gemeente Oosterhout een serie workshops 'Welkom in Oosterhout' ontwikkeld en vormgegeven. De workshops vormden de voorbereiding voor het ondertekenen van de participatieverklaring. De nieuwe statushouders volgden deze workshops en ontvingen daarbij informatie over de Nederlandse cultuur en over onderwijs en werk in Oosterhout.

Project Taal en toekomst

Taal & Toekomst is een taalcoachprogramma van de Stichting Het begint met Taal voor jonge nieuwkomers die hun kansen op een baan, stage of opleiding willen vergroten. Een half jaar lang gaan de jongeren aan de slag met hun toekomstdromen. Alle jongeren die meedoen ontmoeten elkaar tijdens de kick-off van het programma. Samen met de taalvrijwilliger ontdekken ze bijvoorbeeld wat hun kwaliteiten zijn. Ze gaan op zoek naar informatie op internet en breiden tegelijkertijd hun woordenschat uit. In de groep oefenen de jongeren het voeren van sollicitatiegesprekken, samenwerken en presenteren. Enkele bibliotheken die hier ervaring mee hebben zijn **Bibliotheek Nieuwe Veste** en **Bibliotheek Veldhoven**.

Klussen Team Buiten

Een activiteit op basis van wederkerigheid. In Klussen Team Buiten komen twee kwetsbare groepen uit Helmond samen; een groep nieuwkomers die de taal (nog) niet machtig is en een groep (oudere) Helmonders die niet in staat is de eigen tuin te onderhouden. De nieuwkomers onderhouden de tuinen van de Helmonders. Opbrengst van dit project: de Helmonders hebben bijgewerkte, nette tuinen en de nieuwkomers hebben een zinvolle tijdsbesteding. Ook leren ze werknemersvaardigheden, komen ze in contact met de Helmonders en oefenen ze tijdens het werken in de tuin met de Nederlandse taal. Daarnaast krijgen ze 1,5 uur per week taalles (los van de inburgeringsles) van een bevoegd taaldocent van Werkvloertaal.

Klussen Team Buiten is een van de leerplekken van het Stadsleerbedrijf in Helmond. Het Stadsleerbedrijf is een netwerkinitiatief waarin LEVgroep, verwijzers als Senzer en UWV en een aantal andere non-profit organisaties in de stad betrokken zijn. Klussen Team Buiten wordt gefinancierd door de Gemeente Helmond¹².

Taalstages

Taalstages zijn geschikt voor iedereen die actief aan de slag wil én beter Nederlands wil leren in de praktijk. De bibliotheek kan een geschikte stageplaats vormen.

De (Taal-)stages in de **Bibliotheek Nijkerk** zijn op een organische manier ontstaan. De bibliotheek deelt een pand met Vluchtelingenwerk en welzijnsorganisatie Sigma. Ook heeft het Sociale Wijkteam er een plek. “We lopen daardoor makkelijker bij elkaar binnen, waardoor we een regelmatige aanvoer van (taal-)stagiaires hebben”¹³.

¹² Zie: <https://www.cubiss.nl/actueel/stadsleerbedrijf-helmond-klussen-team-buiten>

¹³ https://www.rijnbrink.nl/foleon/best-practices_bibliotheek-en-integratie/taal-stage/

Taal- en digitale vaardigheden

Non-formeel aanbod taal en digitaal (Klik&Tik)

Bibliotheek Maas en Peel verzorgt in zes vestigingen gratis Taalcafés voor iedereen voor wie het Nederlands niet de moedertaal is, zoals arbeidsmigranten en vluchtelingen. Er worden kleine groepjes gemaakt die op een ontspannen wijze met elkaar in gesprek gaan, vragen beantwoorden, elkaar dingen vertellen.

De Taalcafés vormen een prima non-formele aanvulling op de formele taaleducatie die nieuwkomers volgen bij ROC's en andere taalaanbieders.

Wie voldoende Nederlands spreekt is ook welkom bij de basis internetcursus Klik&Tik.

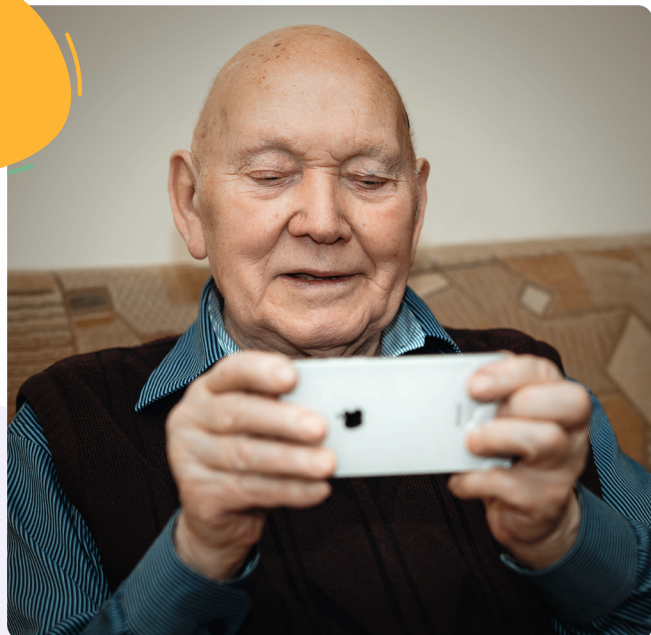
Digisterker voor vluchtelingen

Bibliotheek De Domijnen, vestiging Ligne (Sittard), is één van de bibliotheken die het cursusprogramma Digisterker voor vluchtelingen heeft uitgevoerd. Het doel is om vluchtelingen te leren werken met DigiD en de e-overheid. De aanpak is een bewerking van de algemene training Digisterker, die aansluit bij de situatie van vluchtelingen met een (voorlopige) verblijfsvergunning¹⁴. De cursus is gemaakt in samenwerking met Vluchtelingenwerk Nederland.

Zie ook deze video: <https://service.digisterker.nl/voi/digisterker-vluchtelingenwerk-video.php>

Digitale hulplijn (corona)

Iedereen met vragen over werken met de computer, smartphone, tablet, e-books, de online bibliotheek of andere digitale zaken, kon tijdens de corona-lockdown bij de hulplijn van Bibliotheek Gelderland Zuid (Nijmegen) terecht.

Basisvaardig- heden en participatie

Ondersteuning bij Oefenen.nl.

Oefenen.nl is het online startpunt voor iedereen, NT1-ers en NT2-ers, die zijn basisvaardigheden verder wil verbeteren. In veel bibliotheken en DigiTaalhuizen worden bezoekers ondersteund en op weg geholpen bij diverse taalprogramma's op diverse taalniveaus. Er zijn ook programma's rond digitale vaardigheden, rekenen en geld, gezond leven, samenleving en werk. Thuisgebruik is gratis. Organisaties als bibliotheken nemen betaalde licenties af.

Overige vaardigheden en participatie

Makerslab/Fablab/Techlab

De bibliotheek is een ideale publieke plek om ruimtes aan te bieden om het maken, verbeelden, spelen en experimenteren te bevorderen. Het kan daarbij gaan om het kennismaken met nieuwe technologie, zoals 3D-printers en lasersnijders. Maar het kan ook gaan om andere vormen van creatie, zoals schrijflab's, FanFiction-activiteiten¹⁵ of breicafés. Een mooi buitenlands voorbeeld zien we in de pasgeopende bibliotheek van Oslo, **Deichmann Bibliotek**. Daar is een lab waarin naaimachines ter beschikking worden gesteld.

Bibliotheek Maas en Peel organiseert periodiek een makerslab voor kinderen van verschillende leeftijden¹⁶. In dit makerslab oefenen kinderen met media en techniek om aan hun ideeën, fantasie en verhalen vorm te geven. Door iets te maken leren zij problemen oplossen, de wereld beter begrijpen en deze te beïnvloeden. Deze 21e-eeuwse vaardigheden dragen bij aan de ontwikkeling van digitale geletterdheid bij kinderen.

¹⁵ FanFiction zijn verhalen bedacht door fans van een boek of een game, die een eigen wereld op zich vormen en zo het universum van één verhaal vele malen vergroten. Er gaan veel liefde en vaak onuitgesproken ideeën en wensen schuil achter FanFiction. Bij zowel de makers als de lezers.

¹⁶ Zie: <https://www.facebook.com/watch/?v=2826055604113031>

Participatie

Het Uur van de Buurt

Het organiseren van buurtgerichte activiteiten kan een goede manier zijn om inburgeraars kennis te laten maken met hun burens. Bibliotheek Schunck organiseert in diverse wijken 1 x per maand een Uur van de Buurt. Alle buurtbewoners, buurtondernemers, bedrijven, collega's, burens, vrienden en vriendinnen die zin hebben in een gezellig en informatief koffiemomentje zijn daar welkom. Er komen bekende en onbekende buurtgasten aan het woord. Het gaat over onderwerpen als:

buurtnieuwjes of kennismaken met de laatste trends op het gebied van huis & tuin, werk, relatie, gezondheid, hobby, vakantie of kunst & cultuur. Vaste rubrieken in een Uur van de Buurt zijn:

- Wie zit er op de Buurtstoel?
- Hoe drinkt onze Buurtgast zijn koffie?
- Uur van de Buurt wijknieuws
- Wie ontvangt de Complimentenduim?
- Wat staat er in de krant vandaag?

Faciliteiten

Een toenemend aantal bibliotheken biedt een brede dienstverlening voor iedereen aan. Met de transitie van de klassieke naar de maatschappelijke bibliotheek neemt ook het aantal andersoortige faciliteiten toe, zoals studieplekken, materialen voor zelfstudie, expositieruimten, vergaderruimten, print-faciliteiten en horeca. De foto betreft het terras van bibliotheek Bibliorura.

Peer-to-peer activiteiten

Bij peer-to-peer activiteiten gaat het er om dat de deelnemers, zoals Nederlanders en nieuwkomers, van elkaar leren en wederzijds kennis uitwisselen. Denkbaar is dat je op basis van een inventarisatie mensen aan elkaar koppelt. Dat resulteert bijvoorbeeld in: 'ik oefen Nederlands met jou, jij leert mij video's monteren'.

Een mooi voorbeeld van wederzijdse kennisdeling is het project 'Wortel schieten'. Hiervoor gingen HAS-studenten van de minor Plant(w)

aardige Toekomst (Breda) samen met Nieuwe Brabanders op bezoek bij boeren in Den Bosch. Ook deden ze samen boodschappen (de 'supermarkt-safari') en kookten ze samen.

Met als doel zichzelf te ontwikkelen én nieuwe voedingsproducten te bedenken. Maar er was meer! Syrische en Eritrese mensen hebben veel kennis over plantaardige voeding en dit hebben zij overgebracht aan de overige deelnemers. Uiteindelijk hebben de deelnemers veel over elkaars eetcultuur geleerd. Ook zijn er drie nieuwe producten ontwikkeld, waaronder het cigkofte-broodje; een afgeleide van het Brabantse worstenbroodje, gevuld met bulgur, groenten en Syrische kruiden.

Aanbod een leven lang ontwikkelen

Veel bibliotheken bieden activiteiten en cursussen aan waarmee bibliotheekleden aan hun persoonlijke ontwikkeling kunnen werken.

Tip

Er zijn nog niet veel bibliotheken die activiteiten voor nieuwkomers hebben georganiseerd. Maar met behulp van deze inspirerende voorbeelden is het niet moeilijk om zinvolle nieuwe activiteiten te bedenken en om bestaande activiteiten te re-framen vanuit het perspectief van de inburgeraar.

Tip

Hergebruik en mix de goede voorbeelden, natuurlijk ook voor het aanbod voor NT1-ers.

Laat de gemeente desalniettemin vooral weten op welke manier jouw organisatie de gemeente en de inburgeraars kan ondersteunen. Schrijf je eventueel in op onderdelen van de aanbesteding. Hierin samen optrekken met je taalnetwerk is altijd een goed idee.

Kansen voor de bibliotheek

De gemeente zal als regievoerder in het kader van de Wet inburgering de komende jaren veel tijd, aandacht, energie en middelen steken in de educatie en participatie van inburgeraars.

Als regievoerder in het kader van Taal voor het Leven zal zij mogelijk meer dan voorheen sturing geven aan de netwerkontwikkeling en doorontwikkeling van de taalnetwerken. De brede maatschappelijk educatieve bibliotheek kan van groot belang zijn voor inburgeraars als relatief laagdrempelige, goedkope, veilige en vooral publieke plek. Iedere bibliotheek heeft met haar gebouw, collecties, faciliteiten, advies en programmering iets te bieden aan inburgeraars.

De regelgeving maakt het mogelijk om ook non-formele educatieve activiteiten te bekostigen uit de inburgeringsmiddelen van de gemeente. De zorgelijke financiële positie van de gemeenten maakt echter dat het niet eenvoudig zal zijn hier als bibliotheken aanspraak op te maken.

Literatuur

- Handreiking van beleid naar inkoop in de inburgering van gemeenten (PIANOO), 2020: <https://www.pianoo.nl/nl/document/17635/handreiking-van-beleid-naar-inkoop-de-inburgering>
- Taalcoaching als aanvulling op het formele onderwijs, Onderzoek Joram Spijker, 2020
- Routekaart Probiblio (is niet lineair; gesprek met gemeente, intern met taalhuis): <https://www.probiblio.nl/nieuws/routekaart-inburgering>
- Handleiding Routekaart Inburgering, bibliotheek en gemeente' (PDF)
- Stappenplan Inburgering: bereid je voor op de nieuwe wet'
- Ministerie SZW: Kamerbrief Tussenstand verandering inburgering, 2019: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/02/15/kamerbrief-tussenstand-verandering-inburgering>
- VNG: Stand van zaken rond Asielbeleid en Integratie (inclusief inburgering)

Stappenplan

De bibliotheek kan de gemeente en de inburgeraar ondersteunen. Denk daarbij aan de volgende stappen:

- Denk vanuit de maatschappelijke behoefte en de beleidsprioriteiten van de gemeente; wees ingelezen; maak een analyse van de situatie en de maatschappelijke uitdaging;
- Bepaal je eigen agenda; bedenk welke ondersteuning je al te bieden hebt voor de diverse leerroutes en welke activiteiten je nog kunt ontwikkelen, zoals: formele of non-formele educatie, studiefaciliteiten of activiteiten die de participatie en toeleiding naar werk ondersteunen;
- Praat met partnerorganisaties over mogelijke samenwerking; hoe kunnen jullie elkaar versterken?;
- Praat met je gemeente en maak je ambities en mogelijkheden kenbaar; reframe je (bestaande) activiteiten. Reageer eventueel op onderdelen van de aanbesteding;
- Experimenteer en probeer al doende uit te vinden welke activiteiten goed werken. En vooral: have fun!

- Het Begint met Taal: <https://www.hetbegintmettaal.nl/taalcoaching-benutten-in-alle-leerroutes-inburgering/>
- VNG 23 juni 2020: <https://vng.nl/brieven/stand-van-zaken-nieuwe-wet-inburgering>
- Het Begint met Taal: Sneller meedoen dankzij de inzet van taalvrijwilligers in de inburgering
- Divosa: <https://www.divosa.nl/onderwerpen/verandering-opgave-inburgering>
- De kracht van de gezinsaanpak: https://www.probiblio.nl/uploads/2019%20Bestanden/19_043_Gezinsaanpak_V6.pdf
- Vervolgaanpak laaggeletterdheid 2020 – 2024 Tel mee met Taal: <https://www.telmeemettaal.nl/wp-content/uploads/2019/03/Samenvatting-brief-vervolgaanpak-laaggeletterdheid-2020-2024.pdf>
- Handreiking Leerroutes: <https://www.divosa.nl/handreiking-leerroutes>

Cubiss Limburg

Brightlands Smart Service Campus
Smedestraat 2 | 6411 CR Heerlen
© Cubiss, 30 november 2020

Auteur:

Marjan Middelkoop

Adviseur bij Cubiss

m.middelkoop@cubiss.nl

Kijk voor meer informatie over Cubiss Limburg op
www.cubiss.nl/limburg. Daar kun je je ook aanmelden
voor de nieuwsbrief.

provincie limburg
gesubsidieerd door de Provincie Limburg

Fotografie

Pagina 14 Bron: Unsplash | Headway, Pagina 18 Bron: Unsplash | Adam
Niescioruk, Pagina 20 Bron: Unsplash | Adam Winger, Pagina 21 Bron: SCHUNCK

